SQL

Ռելացիոն բազայի կառուցվածքը

- **Աղյուսակներ** – իրենից ներկայացնում է որևէ էության կամ դրա մի մասին արտապատկերում տվյալների բազայում (օր. Customer, Product, Car, Person...)
- **Սյուներ** – յուրաքանչյուր սյուն իրենից ներկայացնում է աղյուսակում արտապատկերված էության որևէ դաշտ (օր. Name, Phone, Price, ...): Սյուները խիստ տիպավորված են:
- **Տողեր (գրառումներ)** – յուրաքանչյուր տող իրենից ներկայացնում է մեկ գրառում:
- **Բանալիներ**
  - Առաջնային բանալի – օգտագործվում է կոնկրետ գրառումը միանշանակորեն իդենտիֆիկացնելու համար: Ունիկալ է յուրաքանչյուր գրառման համար և չի կրկնվում՝ նույնիսկ գրառումը բազայից հեռացնելու դեպքում:
  - Արտաքին բանալի – կիրառվում է աղյուսակները միմյանց միջև կապելու համար:

SQL Server հիմնական տիպերը

- bigint
- binary
- bit
- char
- date
- datetime
- decimal
- float
- image
- int
- money
- nchar
- ntext
- numeric
- nvarchar
- real
- text
- time
- varchar

SQL լեզվի հիմնական հրամանները

- SELECT
- INSERT
- UPDATE
- DELETE

SELECT հրամանը

- Օգտագործվում է աղյուսակից (կամ աղյուսակներից) տվյալներ ստանալու համար:
- Պարզագույն կառուցվածքը.
  SELECT col1, col2, ... , col3 **FROM** tableName
- Բոլոր սյունակների ստացման համար օգտագործվում է * նշանը.
  SELECT * **FROM** tableName (կարդացվում է select all from tablename)

SELECT հրամանը պայմանով

- **SELECT** հրամանով ստացվող արժեքները ֆիլտրելու համար օգտագործվում է **WHERE** պայմանը հետևյալ սինտաքսիսով.
  SELECT col1, col2, .. ,coln **FROM** tableName **WHERE** *պայմաններ*
- *պայմաններ* – բլոկը պարունակում է համեմատության օպերատորներ, բուլյան օպերատորներ, ինչպես նաև կարող է պարունակել հատուկ սիմվոլներ և ֆունկցիաներ:

Չակերտների օգտագործվումը SQL հարցումներում

- Բոլոր տեքստային տիպերի սյունակների արժեքներին դիմելիս անհրաժեշտ է արժեքը ներառել չակերտների մեջ (չակերտների տիպը(միակի կամ կրկնակի) կախված է ՏԲՂՀ-ից, ինչպես նաև՝ ծրագրավորման լեզվի առանձնահատկություններից):
  օր. Ստանալ բոլոր այն աշխատողների ազգանունները, որոնց անունը Nancy է.
  SELECT LastName **FROM** Employees **WHERE** (FirstName = 'Nancy')
- Թվային տիպերին դիմելիս չակերտներ չեն օգտագործվում.
  օր. Ստանալ բոլոր այն ապրանքների անվանումները, որոնց գինը մեծ է 30-ից
  SELECT ProductName **FROM** Products **WHERE** (UnitPrice > 30)

Դուբլիկատների վերացումը SELECT հարցման մեջ

- SELECT հարցումը վերադարձնում է բոլոր այն տողերը, որոնք համապատասխանում են WHERE պայմանին (դրա առկայության դեպքում)՝ առանց դուբլիկատների վերացման:
- Եթե անհրաժեշտ է ստանալ որևէ սյան (սյուների) ունիկալ արժեքները, ապա անհրաժեշտ է օգտագործել DISTINCT օպերատորը՝ SELECT հարցման մեջ.

  SELECT DISTINCT colName FROM tableName
- Եթե DISTINCT օպերատորի հետ օգտագործվում են մի քանի սյուներ, ապա ունիկալությունը ապահովվում է այդ այդ սյուների համադրությամբ՝ այսինքն բացառվում է դրանց համատեղ կրկնությունը:

Հարցման արդյունքների սորտավորումը

- ORDER BY օպերատորի կիրառումը SELECT հարցման մեջ թույլ է տալիս հարցման արդյունքները ստանալ դասավորված աճման կամ նվազման կարգով՝ ըստ որևէ սյունյակի (սյունյակների) արժեքների:
- SELECT * FROM tableName Order By column:
- Լռելյայն դասավորումը կատարվում է աճման կարգով: Այդ պահվածքը կարելի է սահմանել Asc կամ Desc օպերատորների կիրառմամբ.
  SELECT * FROM tableName Order By column Desc:
- Order By օպերատորի հետ մի քանի սյունյակների օգտագործման դեպքում սորտավորումը կատարվում է ըստ նշված սյունկյակների՝ ձախից աջ հերթականությամբ:

WHERE օպերատորի կիրառությունը բազմության հետ:

- Եթե անհրաժեշտ է նշալ պայմանի պատկանելիությունը որևէ դիապազոնի, ապա կարելի է օգտագործել BETWEEN հրամանը.
  օր.
  ```
  SELECT * FROM Customers  where city Between 'a' and 'd'
  ```
- Ստուգելու համար պայմանի պատկանելիությունը որոշակի բազմության, օգտագործվում է IN հրամանը.
  ```
  ... where colName in (val1, val2, ...,valN)
  ```

Նշված շաբլոնին համապատասխանության ստուգումը: Like

- LIKE օպերատորի միջոցով կարելի է սահմանել տողի շաբլոն (frame): Այն աշխատում է երկու հատուկ սիմվոլների հետ.
  - % - արտահայտում է կամայական քանակի սիմվոլներ:
  - — (underline) – արտահայտում է մեկ կոնկրետ սիմվոլ:

- օր. ... where sity like ‘a%’ – քաղաքի անվանումը սկսվում է a տառով և ունի կամայական երկարություն:
  ... where name like ‘go_’ անունը սկսվում է go տառերով և ունի ճիշտ 3 սիմվոլ երկարություն:
  SELECT * FROM Customers where city like '%a_‘ – քաղաքի անվանման նախավերջին տառը a է:

ESCAPE հրամանի օգտագործումը

- Եթե անհրաժեշտ է LIKE հրամանի միջոցով ստանալ այնպիտի տողեր, որոնք պարունակում են ‘%’ կամ ’ _’ ղեկավարող սիմվոլները, ապա անհրաժեշը է տեղեկացնել ղեկավարող համակարգին, որ տվյալ սիմվոլը (%, _) ոչ թե հատուկ հրաման է, այլ սովորական սիմվոլ:
- Այդ նպատակով օգտագործվում են ESCAPE հրամանը: Այն թույլ է տալիս սահմանել այնպիսի սիմվոլ, որի օգտագործումը ղեկավարող սիմվոլից առաջ վերածում է այն տառացի սիմվոլի:
  օր. SELECT * FROM Customers where city like '%a_' ESCAPE '\‘ – քաղաքի անվանումը ավարտվում է a_ տողով:

NULL տիպի ստուգումը

- Տվյալների բազայում NULL նշանակում է տվյալի բացակայություն: Այդ արժեքի պարունակումը թույլատրվում է միայն Allow Null տիպի սյունյակներում: NULL արժեքի ստուգումը հնարավոր չէ իրականացնել համեմատության օպերատորների (=) օգտագործմամբ: Այդ նպատակով օգտագործվում է IS NULL պրեդիկատները:
- Օր. ստանալ բոլոր այն աշխատողների անունները, որոնց բնակության քաղաքը նշված չէ.

```
SELECT FirstName FROM Employees where City IS NULL
```

NOT պրեդիկատը

- NOT-ը օգտագործվում է BETWEEN, IN, LIKE և IS NULL հրամանների հետ՝ դրանց արդյունքները ժխտելու համար:
- Օր. ստանալ այն Customer-ներին, որոնց քաղաքի անունը սկսվում է ցանկացած տառով, բացի a-ից.
  SELECT * FROM Customers where City not like 'a%'
- SELECT FirstName FROM Employees where City IS NOT NULL

Տվյալների ներմուծում բազա: INSERT հրամանը

- **INSERT** tableName (col1, col2, ... ,colN) **VALUES** (val1, val2, ...,valN)
- (col1, col2, ... ,colN) – մասը կարելի է բաց թողնել: Այդ դեպքում (val1, val2, ...,valN) արժեքները պետք է ճշգրտորեն համապատասխանեն տվյալ աղյուսակում առկա սյուների քանակին և հերթականությանը:
- ՀԳՈՒՇԱՑՈՒՄ Unicode ինֆորմացիան կորեկտ ներմուծելու համար անհրաժեշտ է օգտագործել N սիմվոլը ուղարկվող տողից առաջ (SQL Server):

  օր. insert into TestTable (Name) values(N'Բարև')

Տվյալների խմբագրումը: Update

- Ընհանուր տեսքն է.
  UPDATE tableName SET col1 = val1, ..., colN = valN
  WHERE condition:

- ՀԳՈՒՇԱՑՈՒՄ. WHERE հատվածի բացթողման դեպքում կտարմացվեն տվյալ աղյուսակի բոլոր տողերը:

Տվյալների հեռացումը բազայից. DELETE

- Ընդհանուր տեսքը.
  DELETE FROM tableName WHERE condition

Մի քանի աղյուսակների միավորումը

Աղյուսակների միավորման տիպերը

- Մեկը մեկին
- Մեկը շատին
- Շատը շատին

Միավորված աղյուսակներից տվյալների ստացումը: JOIN-հրամաններ

- JOIN – հրամանները թույլ են տալիս ստանալ երկու աղյուսակների միավորումը: Ընդհանուր տեսքն է.

  SELECT * from TableA xxx join TableB on TableA.Col համեմատության օպերատոր TableB.Col

- Գոյություն ունի Join հրամանի մի քանի տարատեսակներ: Ամենակիրառականն են.
  - INNER JOIN (CROSS JOIN, JOIN)
  - LEFT JOIN
  - RIGHT JOIN
  - FULL OUTER JOIN

INNER JOIN

- INNER JOIN – վերադարձնում է միայն այն տողերը, որոնք միաժամանակ գոյություն ունեն և առաջին և երկրորդ աղյուսակներում.
  օր.
- SELECT Products.ProductName, Categories.CategoryName from Products inner join Categories on Products.CategoryID = Categories.CategoryID

- Այս դեպքում կստացվեն միայն այն Product-ները, որոնց Category-ն նշված է
- INNER բառը կարելի է բաց թողնել

LEFT JOIN

- LEFT JOIN հրամանի դեպքում ձախ աղյուսակը համարվում է ղեկավարող: Դրանից վերցվում են բոլոր արժեքները, այնուհետև կատարվում է փնտրում աջ աղյուսակում: Բոլոր այն արժեքները, որոնք բացակայում են աջ աղյուսակում, փոխարինվում են null-ով:
- Օր. SELECT Products.ProductName, Categories.CategoryName from Products left join Categories on Products.CategoryID = Categories.CategoryID

- Այս դեպքում կստացվեն բոլոր Product-ները, իսկ նրանց Category-ն, որոնցը նշված չէ, կլինի null

RIGHT JOIN

- RIGHT JOIN-ի դեպքում ղեկավարող համարվում է աջ աղյուսակը:

FULL OUTER JOIN

- Վերադարձնում է բոլոր տողերը և՛ ձախ և՛ աջ սյուներում: Բացակայող արժեքները փոխարինվու են null-ով: